

شماره ثبت: ۲۵۰۹

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

۲.....	استثنائات غیبت.....
۲.....	سومین استثنا: غیبت در مقام تظلم برای دیگران.....
۲.....	مرور گذشته.....
۲.....	معانی انتصار در قرآن.....
۳.....	معنای انتقام اصلی ترین معنا.....
۳.....	بررسی احتمالات.....
۳.....	بررسی احتمال اول.....
۳.....	بررسی احتمال دوم.....
۳.....	بررسی احتمال سوم.....
۴.....	استدلال مخالفان.....
۴.....	الف) دلیل اول.....
۴.....	مقدمه اول.....
۴.....	مقدمه دوم.....

استثنائات غیبت

سومین استثنا: غیبت در مقام تظلم برای دیگران

مرور گذشته

بحث ما در مورد استثنای سوم بود. تعداد زیادی از فقها این امر را جایز دانسته‌اند. البته این دو وجه دارد. گاهی این تظلم نقشی در انتصار دارد. گاهی نیز یک تشفی است و تأثیری در انتصار ندارد. اولین دلیلی که به آن تمسک شده است آیه شریفه ۴۱ سوره شوری است. «وَلَمَنِ اتْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ». همین مفاد در سوره شعراء آیه ۲۰۷ نیز آمده است. البته آن استثنای از شعراء است ولی قطعاً تفاوتی نمی‌کند. حدود هفت بار انتصار در قرآن آمده است.

معانی انتصار در قرآن

(الف) به معنای نصر است. این در یکجا آمده است و به معنای ثلاثی مجرد آمده است. این ارتباطی به بحث ما ندارد.

(ب) معنای دوم، معنای رایج و شایعی است. معنای دوم انتقام است. انتقام طلب نصرت عملی است. لذا مفهوم انتصار در انتقام وجود دارد. این طلب یاری با اقدام عمل خود شخص است.

(ج) معنای سوم طلب نصرت است. و طلب نصرت به معنای کمک‌گیری است. «يُؤَسِّلُ عَلَيْكُمَا سُورًا مِّنْ نَّارٍ وَنُحَاسٍ فَلَا تَنْتَصِرَانِ»^۱

معنای سوم به نحوی مقدمه معنای دوم است. طلب کمک می‌گیرد تا انتقام بگیرد. این دو استعمال محل بحث ما است.

معنای انتقام اصلی ترین معنا

نکته دیگر در مفهوم‌شناسی انتصار این است که بعضی از آیات به‌روشنی معنای انتقام را بیان می‌کنند. اما آیه‌ای که به معنای طلب النصر وجود داشته باشد، در قرآن موجود نیست. واضح‌ترین آن‌ها همان آیه ۳۵ سوره الرحمن است. که در آنجا نیز می‌گوییم منظور از آیه این است که شما نمی‌توانید اقدام به مثل بکنید. در نتیجه معنای انتقام در تمام آیات، معقول است.

بررسی احتمالات

الف) در این آیه، امکان دارد که معنای انتصار، فراخواندن دیگران برای کمک است.

ب) احتمال دوم این است که به معنای انتقام است.

ج) به عنوان یک مشترک لفظی با معنوی بگوییم که هر دو معنا در این مأخوذ است.

استدلال به آیه برای جواز چند تقریر دارد:

بررسی احتمال اول

کسانی گفته‌اند بنا بر احتمال اول، جواز به دست می‌آید. در این صورت آیه به این شکل معنا می‌شود: مظلومی که مورد تعرض قرار گرفته است، می‌تواند طلب نصر بکند. این کمک خواستن از دیگران اطلاق دارد. این کمک خواستن نیز بدون اینکه غیبت شخص ظالم نمی‌شود. باید مظلوم بگوید ظالم چه کاری کرده است.

بررسی احتمال دوم

اگر انتصار به معنای انتقام باشد، دلیل جواز می‌شود. حضرت امام (ره) نیز بر این امر قائل است. ایشان می‌گویند بر اساس آیه، انتقام گرفتن از ظالم، جایز است. انتقام ملازم عرفی دارد که به دیگران بگوید یا حداقل بعد از انتقام به دیگران بگوید.

بررسی احتمال سوم

اگر معنا را کمک گرفتن و انتقام بگیریم بسیار واضح است که دلالت دارد.

بهترین تقریر، همان تقریر اول است.

این استدلال امام (ره) است. آقای سبحانی نیز از ایشان تبعیت کرده‌اند.

استدلال مخالفان

آیت‌الله خویی (ره) این استدلال و تقریرها را نمی‌پذیرند. ایشان به وجوهی اقامه کرده‌اند.

ایشان می‌گویند که انتصار به معنای انتقام است و به معنای اول نیست. و بعدازاین می‌گویند که انتقام مستلزم گفتن به دیگران نیست.

ایشان که می‌گویند انتصار در آیه به معنای انتقام است، دو دلیل آوردند.

الف) دلیل اول

مقدمه اول

اگر بعد و قبل آیه را نگاه کنیم و قراین داخلی را ببینیم، معنای انتقام اخذ می‌شود. زیرا در آیه قبل همان‌طور که گفتیم که اصل مقابله به مثل را بیان می‌کند. آیه بعد نیز می‌گوید این تقابل به مثل نیز جایز است. اگر کسی به شما تعرض کرد شما نیز می‌توانید مقابله به مثل بکنید. به خاطر این مقابله، کسی حق ندارد وی را مجازات کند. در نتیجه انتصار نیز به معنای همان انتقام است. کمک گرفتن از دیگران با این آیه مطابقت ندارد. بعدازاین آیه نیز اقدام عملی را بیان می‌کند. تمام این قراین به ما نشان می‌دهد که منظور از انتصار، انتقام است.

اگر نیز تردید بکنیم، قرینه‌ای وجود ندارد و آیه مجمل می‌شود. حتی اگر کسی بگوید مشترک لفظی است، شاهی ندارد.

در نتیجه احتمال اول که به معنای کمک‌گیری بودن کنار رفت.

مقدمه دوم

انتقام همراه با درخواست یاری نیست. و ملازمه عرفیه ندارد که به دیگران چیزی بگوید. حتی اگر ملازمه عرفیه را بپذیریم، محدوده خیلی کمی را می‌گیرد. اینکه بگوییم انتقام مقوم این است که به کسی بگوییم، بعید است.

مؤسسه اشراق و عرفان

شماره ثبت: ۲۵۰۹